

Sipos László

Alapítványok és alapítók

Az iskolai alapítványok és azok alapítói Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

A vizsgált alapítványok közel 60 százalékát magánszemélyek (jellemzően maguk a szülők, esetenként pedagógusok) részvételével hozták létre, míg az iskolák az alapítványok közel harmadában szerepeltek alapítóként. A közvélekedéssel ellentétben az önkormányzatok csak minden hetedik iskolai alapítvány esetében töltötték be valamiféle alapítói pozíciót. Az iskolai alapítványok a szerény induló vagyonnal bíró alapítványok közé tartoznak, mintegy harminc százalékukat százezer forintnál kisebb vagyonnal hozták létre. Nem igazolódott az a feltevésünk, hogy az iskolai (oktatási) alapítványok az alapítvány-alapítási lázzal, már az alapítványok első csoportjával együtt megalakultak. Éppen ellenkezőleg, szignifikánsan később jelentek meg a civil szféra porondján. A céljaiból fakadóan vélelmezett társadalmi támogatás inkább elviekben jelentkezett, anyagiakban nem igazán öltött testet. Bár az iskolai alapítványok vagyona jelentősen nőtt, gyors, különösképpen rohamos forrásnövekedésről sem beszélhetünk.

Bevezetés

Az ezredfordulón – egy bizonyos szempontrendszerben – már foglalkoztunk az Új Pedagógiai Szemlében az iskolai alapítványokkal.¹ Magunk is meglepődtünk e tanulmány kiváltotta érdeklődésen², melynek minden bizonnyal az az oka, hogy az alapítványokkal³ és a közalapítványokkal⁴ viszonylag kevés szakmai-tudományos elemzés foglalkozik, az iskolai alapít-

1 SIPOS LÁSZLÓ: Alapítványok az iskolákban. Új Pedagógiai Szemle, 2000. 2. sz. 92–95.

2 A tanulmány megjelenését számos konferencia-meghívás követte, s mind a mai napig több internetes szakmai-tudományos oldalon – például www.epa.oszk.hu, www.oki.hu – olvasható.

3 Az alapítvány önálló jogi személy, amely az alapító okirat által megjelölt tartós közérdekű cél megvalósításához szükséges vagyonnal rendelkezik, azzal önállóan gazdálkodik. (BÁTHORY-FALUS 1997, I.45)

4 A közalapítvány olyan alapítvány, amelyet az országgyűlés, a kormány, vagy a helyi és kisebbségi önkormányzat közfeladat ellátásának folyamatos biztosítása céljából hozott létre. (A Polgári törvénykönyv legális definíciója, a 2006. augusztus 24-ével hatályon kívül helyezett 74/G § (1) bekezdése szerint.)

ványokat⁵ érintő publikációkkal pedig csak elvétve találkozhatunk. Az iskolai (oktatási) alapítványokra vonatkozó jövőbeni átfogó – jogi, szociológiai és gazdasági szempontú – kutatás tervezéséről sincs tudomásunk. Ennek oka nagy valószínűséggel abban keresendő, hogy bár majd minden hetedik alapítvány e területen (is) tevékenykedik⁶, az iskolai alapítványok meglehetősen ritkán kerülnek a média fókuszába. A közfigyelmet foglalkoztató visszaélésekre velük kapcsolatban szinte soha nem derül fény, hanem „szürke eminenciásként” teszik a dolgukat. Céljaik egy-egy alap- vagy középfokú oktatási intézményhez kapcsolódnak, eredményeik és gondjaik is „csak” egy viszonylag szűkebb közösség számára fontosak.

Ám éppen azért, mert majd minden hetedik alapítvány iskolai alapítványnak tekinthető, s mivel céljaik és eredményeik alapján igencsak fontos társadalmi szerepet töltenek be, kutatásukra, több szempontú, multidiszciplináris elemzésükre⁷ feltétlenül szükség van. Jelen tanulmányunkban⁸ az iskolai alapítványok létrejöttének egy alig vizsgált, ám kétségtől megkérdőjelezhető tényezőjével, az alapítók többszempontú elemzésével foglalkozunk.

Kutatási hipotéziseinket az alábbiakban foglaljuk össze:

- Feltételezhető, hogy az iskolai (oktatási) alapítványok már az alapítványok első csoportjaival együtt alakultak, s
- figyelemmel az adott közösség számára fontos céljaira megfelelő társadalmi támogatással, a célokkal arányban álló anyagi eszközökkel kezdték meg működésüket.

A kutatás és helyszíne

Kutatásaink, vizsgálataink is az északkeleti országrészt, nevezetesen Szabolcs-Szatmár-Bereg megye⁹ iskolai alapítványait érintik. Köztudott, hogy a „többoldalon hátrányos helyzetű társadalmi csoportok” az ország egyes térségeiben – így különösen az északkeleti országrészben – területileg is koncentrálnak. A nem igazán fejlődő, avagy kevésbé

5 Az iskolai alapítvány alatt az általános- és középiskolákhoz kapcsolódó, azok működését segítő, adott esetben finanszírozó, a rászoruló és/vagy tehetséges tanulókat támogató alapítványokat értjük. (BÁTHORY-FALUS 1997. I.45-46)

6 A Legfőbb Ügyészség Egylet-programja alapján számított arány. Elemzéseink során szándékoltan nem a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által közzétett, hanem a Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztályának Egylet-programjából való adatokkal dolgoztunk. Tettük ezt azért, mert a KSH-adatok csupán az egyes civil szervezetek önkéntes bevallásain alapulnak, s ily módon szervezetek ezrei nem is szerepelnek benne.

7 Az alapítványok mint sajátos civil szervezetek elemzése kétségtől egyszerűen igényel jog- és társadalomtudományi módszereket.

8 Ez a tanulmány a Debreceni Egyetem Interdiszciplináris Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Doktori Iskoláján, a Neveléstudományi Doktori Programban 2008 februárjában – *summa cum laude* eredménnyel – megvédett doktori disszertáció VI.2-3. és VII.1. fejezeteinek felhasználásával készült. A doktori értekezés témavezetője: Prof. Dr. Kozma Tamás volt.

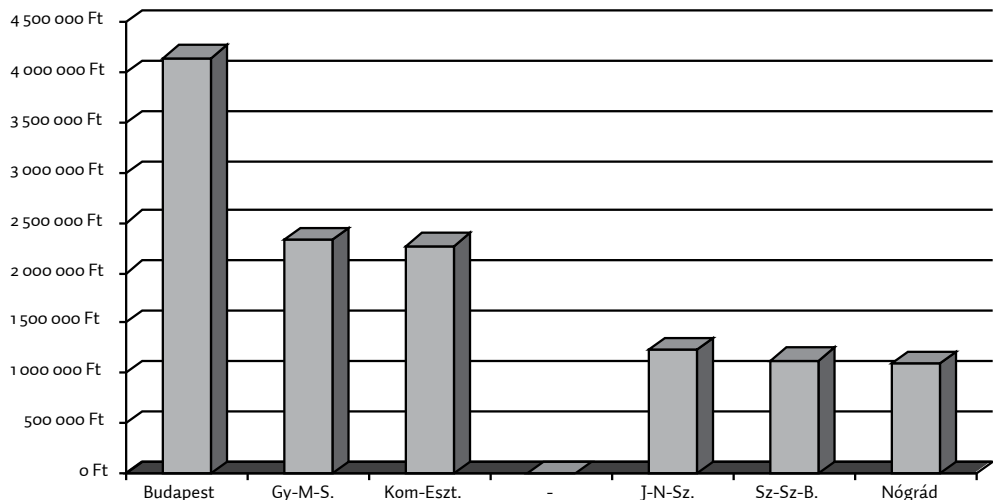
9 A három országgal határos Szabolcs-Szatmár-Bereg Magyarország egyik legnagyobb és legnépesebb megyéje. Területe 5983 km², lakossága 588 000 fő, az ország lakosságának majd 6%-a. (Frisnyák 1984, 5) A lakosságszám a KSH legújabb adata alapján korrigált.

versenyképes gazdasági szerkezet, a munkavállalási lehetőségek korlátozott volta pedig többnyire együtt jelentkezik a képzési és képzettségi problémákkal, s a település-fejlettségi gondokkal. (KOZMA 1985, 44)

Kutatásainkhoz az úgynevezett többlépcsős, rétegzett, véletlenszerű mintavételt¹⁰ alkalmaztuk. A jelenleg már másfélszáz Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei iskolai alapítványból¹¹ a vizsgálatba vont 34 alapítvány 21,7 százalékos mintavételt jelent. Van köztük hat olyan iskolai alapítvány, mely a száztizenötézes megyeszékhelyen fejti ki tevékenységét, pontosan olyan arányban, mint amekkora hányadot Nyíregyháza lakossága a megye majd hatszázézer összlakosságában tesz ki. Van köztük kisvárosokban működő, és van köztük legalább egy tucatnyi kis- és nagyközségekben tevékenykedő is. Van általános iskolai, van középiskolai, van köztük ingatlannal rendelkező, közhasznú és közalapítvány is. Megjegyzésre érdemes az is, hogy ebben a kilenc városban és tizenkét községben él Szabolcs-Szatmár-Bereg lakosságának majd fele (egészen pontosan 42,5%-a), közel negyedmillió ember.

A következőkben bemutatott, illetőleg elemzett alapítványok az ország kétségkívül leghátrányosabb helyzetű megyéjében működnek. (Lásd az 1. és a 2. ábrát!)

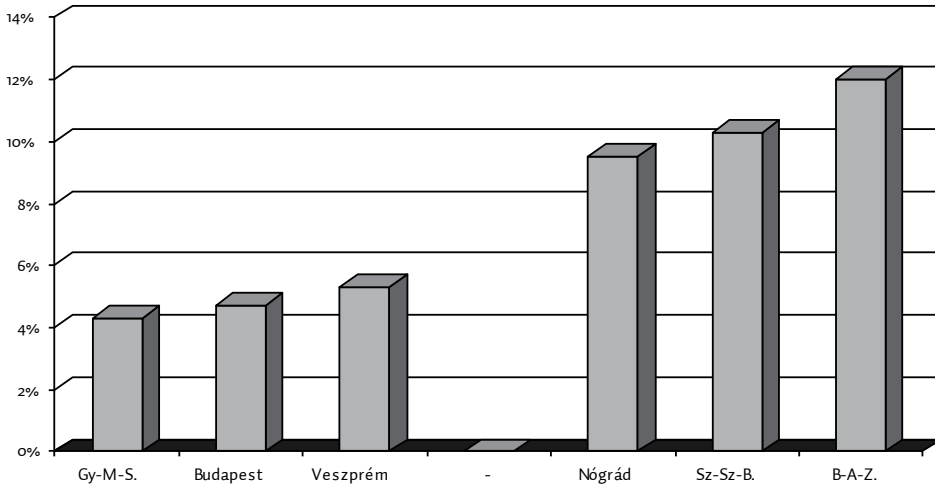
1. ÁBRA: Az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) szélső értékei Magyarországon¹²

¹⁰ Earl Babbie terminológiája (BABBIE 1995, 230-234).

¹¹ 2006 végén 138 működő iskolai alapítványt és 19 közalapítványt tartottak nyilván. (A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján.)

¹² A Központi Statisztikai Hivatal 2005. évre vonatkozó területi statisztikai adatai lapján. (KSH 2006/b, 46)

2. ÁBRA: A munkanélküliségi ráták szélső értékei Magyarországon¹³

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye az egy főre jutó bruttó hazai termék (alig több mint egymillió forint/fő) tekintetében Nógráddal, a munkanélküliségi ráta (9,5%) tekintetében pedig Borsod-Abaúj-Zemplénnel versengve áll az utolsó helyen. A statisztikai adatokat tovább elemezve megállapíthatjuk, hogy az itteni egy főre jutó bruttó hazai termék (1 131 000 Ft/fő) alig több mint negyede a fővárosinak (84 150 000 Ft/fő), a munkanélküliségi ráta pedig majd két és félszerese a Győr-Moson-Sopron megyeinek (4,3%) (KSH 2006/b, 46 és 30).

Ugyanakkor Szabolcs-Szatmár-Bereg az ország demográfiai legfiatalabb megyéje, itt a legmagasabb a tanköteles korúak aránya. A tíz legfiatalabb kistérség közül hat (a kisvárdai, a baktalórántházi, a nyírbátori, a nagykállói, a mátészalkai és az ibrány-nagyhalászi) itt található. Igencsak szemléletes példa, hogy a harminckét helységet egybefűző kisvárdai kistérségben minden egyes hatvan évnél idősebb polgárra nagyjából két húsz év alatti fiatal jut, míg van olyan dunántúli kistérség, ahol két húsz év alattira három nyugdíjas korúval számolhatunk (Népesedéstudományi Kutatóintézet 2003).

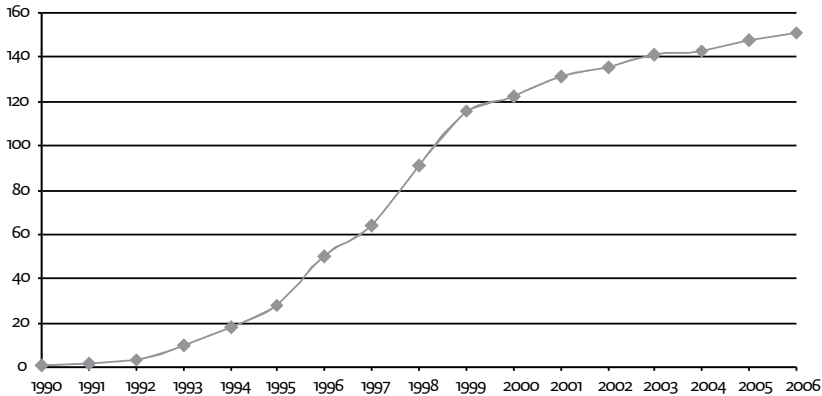
Az alapítás-kutatás

A kutatásunk elsődleges tárgyát képező *iskolai alapítványok* számának alakulását – Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a 3. ábra¹⁴ szemlélteti.

¹³ A Központi Statisztikai Hivatal 2005. évre vonatkozó területi statisztikai adatai alapján (KSH 2006, 34).

¹⁴ A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján. Letöltés: 2008. január.

3. ÁBRA: az iskolai alapítványok számának alakulása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

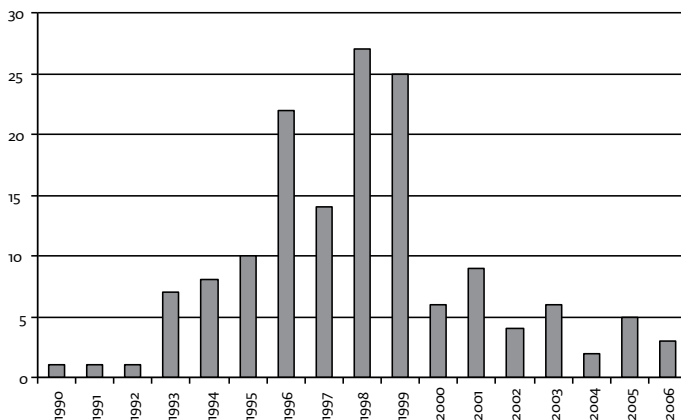

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a bejegyzett iskolai (oktatási) alapítványok száma korántsem egyenletesen nőtt. Az „alapítási láz” az általános tendenciától eltérően a kilencvenes évek második felében volt a legnagyobb, az ezredforduló táján pedig jelentősen alábbhagyott. Ez a tény mutat rá arra, hogy az iskolai-oktatási célú alapítványok csak társaiknál később jelentek meg tömegesen a civil szféra porondján.

A megyében bejegyzett iskolai alapítványok száma egyébként 1999-ben lépte túl a százat, 2006 elején pedig a százötvenet. Ezek közül 2006 végéig 13 iskolai (oktatási) alapítvány szűnt meg. A működő, pontosabban a bíróság által ekként nyilvántartott alapítványok száma 138 volt.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében évenként bejegyzett iskolai alapítványok számát¹⁵ a 4. ábra szemlélteti.

4. ÁBRA: A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében évente bejegyzett iskolai alapítványok

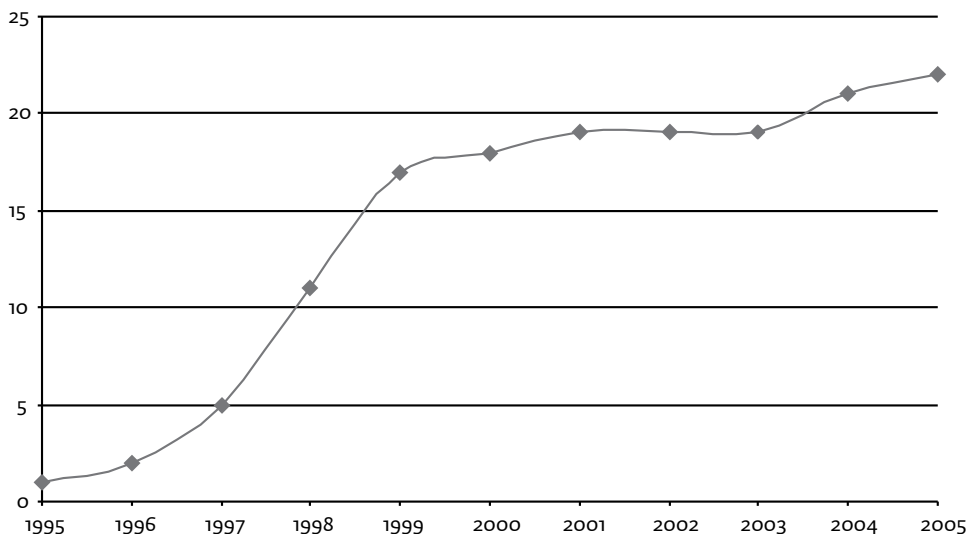

15 A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján. Letöltés: 2008. január.

Megállapíthatjuk, hogy évi átlagban kilenc (8,88) iskolai (oktatási) alapítványt jegyeztettek be Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Igencsak kiemelkedő az 1996 és 1999 közti időszak, a legtöbb iskolai alapítványt – huszonhetet! – is 1998-ban jegyeztették be. (Ez a bejegyzések módusza!) 2000 óta az évente bejegyzett alapítványok száma „hullámzóan” ugyan, de szignifikánsan csökken. Az abszolút mélypont 2004 volt, amikor mindössze két iskolai alapítvány jött létre. Az iskolai alapítványok esetében is igaz, hogy az utolsó hét szűk esztendőben egyszer sem „lépte túl” az átlagot az „alapítási láz”.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében bejegyzett *iskolai közalapítványok* számának alakulását az 5. ábra¹⁶ szemlélteti.

5. ÁBRA: Az iskolai közalapítványok számának alakulása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

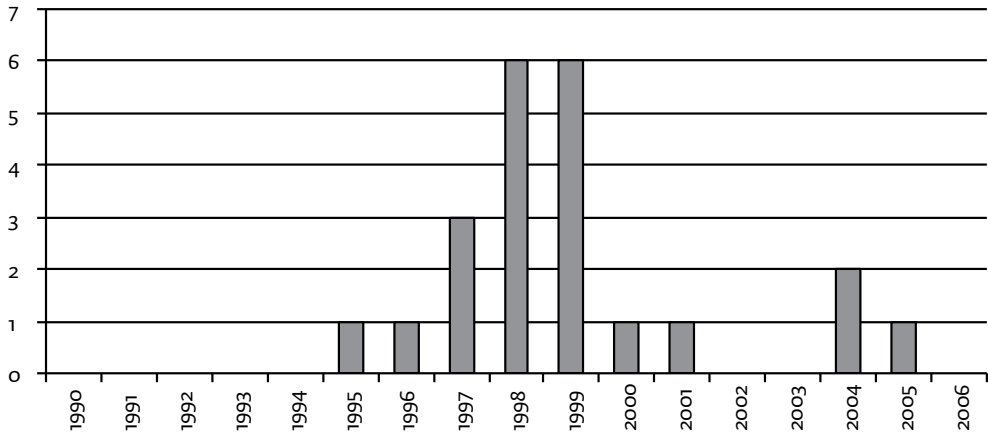
A bejegyzett iskolai (oktatási) közalapítványok száma – az 1994-es Ptk.-módosítás után – csupán 1999-ig nőtt rohamosan a megyében. Az „alapítási láz” az ezredforduló után elmúlt, némi növekedés is csak 2004-től jelentkezett. 2006. augusztus 24-től pedig Magyarországon közalapítvány már nem is alapítható. Eddig a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 22 iskolai közalapítványt vett nyilvántartásba. Ezek közül 2006 végéig 3 iskolai (oktatási) közalapítvány szűnt meg. A működő, pontosabban a bíróság által ekként nyilvántartott iskolai közalapítványok száma pontosan tizenkilenc volt.

Végezetül: a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében évenként bejegyzett iskolai közalapítványok számát¹⁷ a 6. ábra szemlélteti.

16 A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján. Letöltés: 2008. január.

17 A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján. Letöltés: 2008. január.

6. ÁBRA: A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében évente bejegyzett iskolai közalapítványok száma

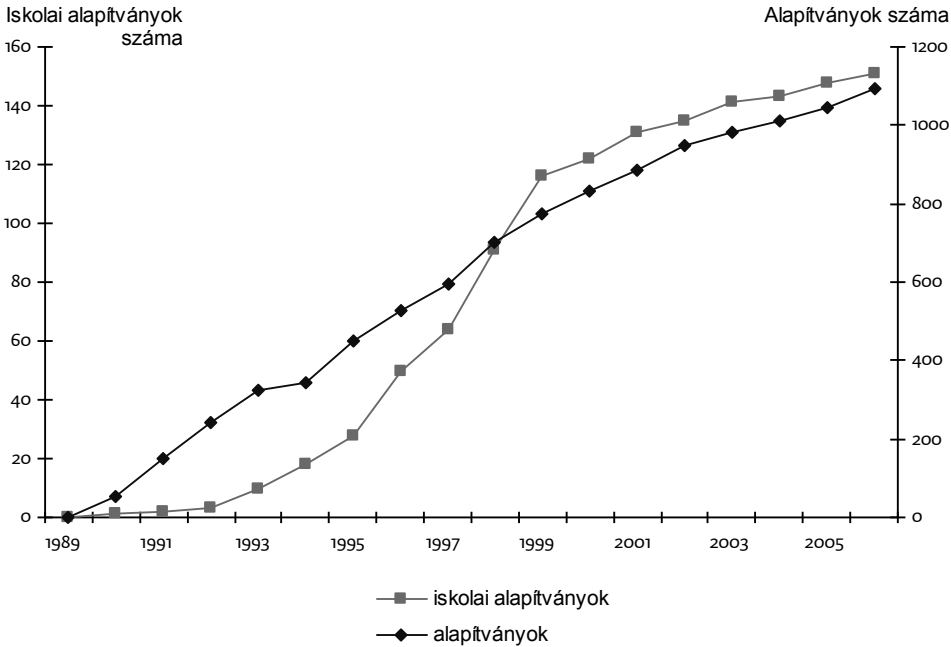

Megállapíthatjuk, hogy 1995 és 2006 között átlagosan évente kettő (1,83) iskolai közalapítványt jegyeztettek be Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Igencsak kiemelkedő az 1997–1999 közti időszak, az iskolai közalapítványok több mint kétharmadát ebben a három évben alapították. 1997–1998-ban – két év alatt – tizenkettőt jegyeztettek be. 2000 óta az évente bejegyzett iskolai közalapítványok száma drasztikusan visszaesett, az új iskolai közalapítványok száma szinte elenyésző. Az abszolút mélypont 2002–2003 volt, amikor két év alatt egyetlen iskolai közalapítvány sem jött létre. Így volt ez azonban 2006-ban¹⁸ is! Az iskolai közalapítványok esetében is igaz, hogy az utolsó hét esztendőben egyszer sem lépte túl az átlagot az „alapítási láz”.

Jellemző tendenciákra derül fény, ha összevetjük az alapítványok és az iskolai alapítványok megalakulásának dinamikáját Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Ennek érdekében vetítjük egymásra a 7. ábrán az alapítványok és az iskolai alapítványok megalakulási görbéjét.

¹⁸ 2006. augusztus 24. napjától közalapítvány amúgy sem alapítható (2006. évi LXV. törvény 1. §. (1) bekezdés).

7. ÁBRA: Az alapítványok és az iskolai alapítványok megalakulásának dinamikája Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

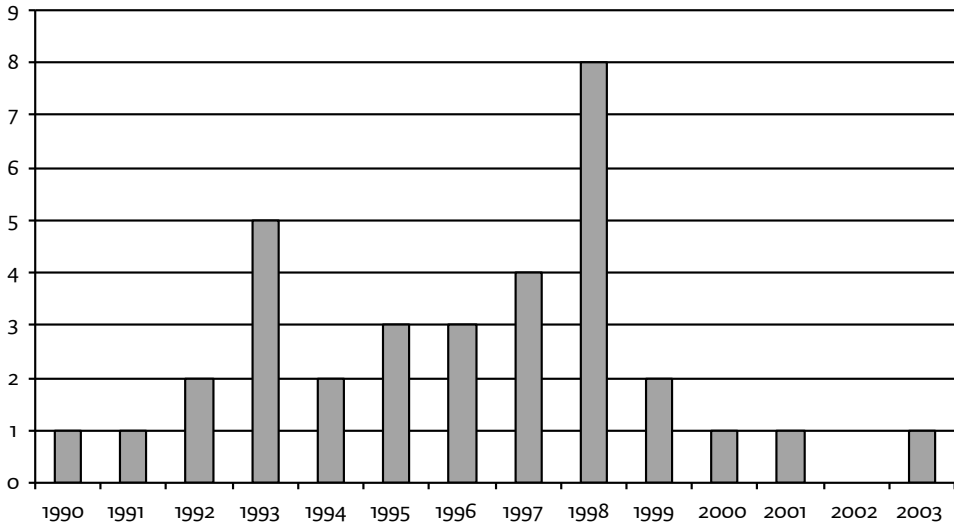
Szignifikánsan mutatkozik meg, hogy az iskolai alapítványok megalakulási dinamikája a kilencvenes években messze elmarad az általános alapítvány-alapítási dinamikától. Különösen szembetűnő ez a kilencvenes évek első felében! Az iskolai alapítványok száma csak a kilencvenes évek második felétől „ugrott meg”. Ebből okkal következtethetünk arra, hogy az oktatási intézményeket támogató alapítványok jellemzően az alapítványok második hullámával jöttek létre.

A kutatásunk egyik legfontosabb kérdése az, hogy mikor és milyen alapítók hozták létre az iskolai alapítványokat, illetve közalapítványokat.

A kutatásba bevont iskolai alapítványok és közalapítványok 1990 és 2003 között alapítottak, a legtöbbet 1998-ban hozták létre. A vizsgált iskolai alapítványok és közalapítványok alapítási év szerinti megoszlását a 8. ábra¹⁹ szemlélteti.

19 Saját kutatási adatokból.

8. ÁBRA: A kutatásba bevont iskolai (köz)alapítványok száma az alapítás éve szerint

A vizsgált iskolai alapítványok alapítási év szerinti „oszlop-görbéje” a teljes alapsokaság alapítási görbéjét vetíti elénk.²⁰ A vizsgált mintában is jól kirajzolódik a kilencvenes évek két nagy „alapítási boom”-ja, s az utolsó hét esztendő alapítási apálya. A nagyfokú hasonlóság azt is sugallja, hogy a többlépcsős, rétegzett mintavétel szerencsés volt, a kutatással érintett alapítványok alkalmasnak tűnnek a teljes iskolai alapítványi kör, azaz az „alapsokaság” reprezentálására.

AZ ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK ALAPÍTÓI

A vizsgált 34 iskolai alapítvány alapítóit – jogi szempontból – magánszemélyre és jogi személyre oszthatjuk, bár kétségtelenül vannak vegyes alapításúak²¹ is.

Az iskolai alapítványok megoszlását az alapítóik jogi jellege szempontjából, illetőleg az iskolai alapítványok alapítóinak legfontosabb adatait a következő hat kördiagramban dolgoztuk fel:²²

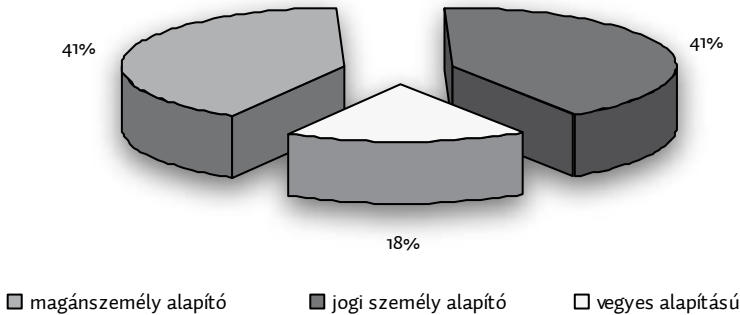
A 9. ábra kördiagramja a vizsgált iskolai alapítványok alapítók szerinti megoszlását szemlélteti.

²⁰ Egy minta akkor reprezentálja azt az alapsokaságot, amelyből vétetett, ha a minta jellemzői jól közelítik az alapsokaság ugyanezen jellemzőit (BABBIE 1995, 206).

²¹ Vegyes alapítású alapítványok alatt azokat az alapítványokat értjük, amelyeket magán- és jogi személyek együttesen alapítottak.

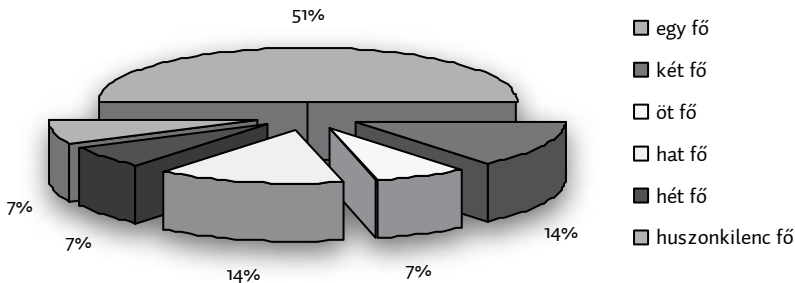
²² A diagramok adatai saját kutatásból valók, még nem publikált adatok.

9. ÁBRA: A vizsgált iskolai alapítványok az alapítók szerint

Elsőként a magánszemélyek alapítványait vizsgáljuk meg. Magánszemélyek (ideértve azok jogi személyiséggel nem rendelkező közösségeit is) összesen tizennégy iskolai alapítványt alapítottak. Az egyéni alapítók és a különböző méretű alapítói közösségek arányát a 10. ábra kördiagramja²³ szemlélteti:

10. ÁBRA: A kizárólag magánszemélyek által létrehozott alapítványok alapítói

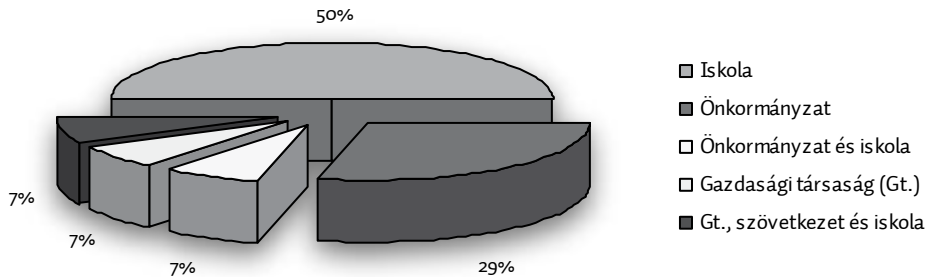
A kizárólag magánszemély alapította alapítványok felét egy-egy magánszemély hozta létre. Alapítói párral két alapítványnál találkoztunk. Négy esetben öt-hét fős volt az alapítói közösség. Előfordult azonban az is, hogy egy iskolai alapítványt 29 (!) magánszemély együttesen hozott létre.²⁴ A tizennégy kizárólagos magán-alapítású iskolai alapítványnak egyébként összesen 64 alapítója volt. Megjegyzésre érdemes, hogy további hat alapítványt magánszemély jogi személlyel – iskolával, gazdasági társasággal, szövetkezettel, vagy vállalattal – együtt hozott létre. A féltucat vegyes alapítású alapítvány mögött további 53 magánszemély alapító áll.

²³ Saját kutatási adatokból.

²⁴ Ők szülői közösséget alkottak, mely azonban még szülői munkaközösséggként sem önálló jogi személy. Így alapítványt e formában nem, csak magánszemélyként alapíthattak.

Jogi személyek szintén tizennégy iskolai (oktatási) alapítványt alapítottak. A jogi személy, illetőleg jogi személyek által alapított iskolai alapítványok alapítói jellemzőit a 11. ábra kördiagramja²⁵ szemlélteti.

11. ÁBRA: A kizárólag jogi személy részvételével alapított iskolai alapítványok

A kizárólag jogi személy alapította alapítványok felét iskola hozta létre. A helyi (községi, városi) önkormányzat négy ízben volt iskolai-oktatási alapítványok (közalapítványok) kizárólagos alapítója. Figyelemre méltó, hogy egy alapítványt közösen „jegyzett” az iskola és a fenntartó önkormányzat. Gazdasági társaság önállóan is és magánszeméllyel is alapított egy-egy iskolai alapítványt. Megjegyzésre érdemes, hogy további hat alapítványt jogi személy magánszeméllyel együtt hozott létre.

További érdekes adatokhoz jutunk, ha az iskolai (oktatási) alapítványokat az alapítói részvétel szempontjából vesszük górcső alá, azaz azt vizsgáljuk meg, hogy mekkora hányaduknál jelenik meg alapítóként magánszemély, önkormányzat²⁶, vagy maga az iskola.

Magánszemély részvételével az iskolai alapítványok közel hatvan százalékát (58,8%) alapították. Az alapító okiratok tartalomelemzése is alátámasztja azt a következtetést, hogy az iskolai alapítványokat többnyire a szülők alapították, gyermekük iskolája javára.

Önkormányzat – községi és városi – csak az iskolai alapítványok egy hetedénél (14,7%-ban) volt alapító.

Maga az iskola mint oktatási intézmény – önállóan vagy mással – a kutatással érintett alapítványok harmadánál (32,4%-ban) volt alapító.

Mint láttuk, az iskolai alapítványokat ugyanolyan arányban alapították magánszemélyek és jogi személyek. A természetes személyek által jegyzett alapítványok felét egyetlen magánszemély alapította, a másik felét azonban már kettőtől huszonkilenc főig terjedő alapítói közösség hozta létre. A tizennégy kizárólagos magán-alapítású iskolai alapítvány

²⁵ Saját kutatási adatokból.

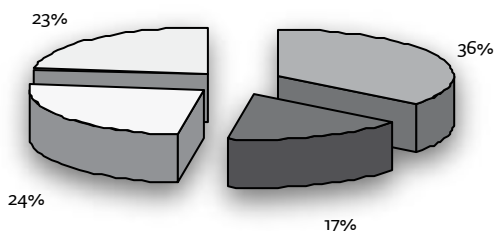
²⁶ Önkormányzat alatt – e vonatkozásban – a megyei, a megyei jogú városi, a városi, a kis- és nagyközségi önkormányzatokat (illetőleg azok képviselő-testületét) értjük.

nak összesen hatvannégy alapítója volt, míg a féltucat vegyes alapítású alapítvány mögött további ötvenhárom magánszemély áll. Így a kutatással érintett iskolai alapítványok alapításában mindösszesen 117 magánszemély vett részt.

AZ ALAPÍTÓK ÁLTAL BIZTOSÍTOTT VAGYON VIZSGÁLATA

Kutatásunk kiterjedt arra is, hogy milyen arányban adták össze a magán- és jogi személy alapítók a kutatásban érintett harmincnégy iskolai alapítvány induló vagyonát. Az összességében 5,3 millió forintot kitevő induló vagyon²⁷ forrás szerinti megoszlását a 12. ábra²⁸ szemlélteti.

12. ÁBRA: A vizsgált iskolai alapítványok induló vagyon a vagyon forrása szerint

■ Magánszemélyektől ■ Önkormányzattól □ Iskoláktól □ Gazdasági társaságoktól

A magánszemélyek részvételével létrehozott iskolai alapítványok mintegy 1,9 millió forint induló vagyoni juttatásban részesültek, összesen 117 magánszemély alapítótól. Egy magánszemély alapító átlagosan tizenhatezer forinttal járult hozzá a létrehozni kívánt iskolai alapítvány induló vagyonához.²⁹

A jogi személyek által alapított 14 iskolai alapítványt felerészben maga az iskola alapította, de előfordult az is, hogy iskola önkormányzattal volt alapító. Az iskolák mint alapítók összesen közel 1,3 millió forint induló vagyont biztosítottak. Egy-egy iskola átlagosan 116.818 forinttal járult hozzá az általa létrehozni kívánt iskolai alapítvány induló vagyonához.³⁰

Az önkormányzatok öt esetben szerepeltek iskolai alapítvány alapítóiként. Az általuk biztosított alapítványi vagyon 900 ezer forintot volt, következésképpen egy átlagos alapítványi indulóvagyon-juttatás 180 ezer forintot tett ki.³¹

27 A vizsgált iskolai alapítványok induló vagyonát az alapító okiratok elemzésével állapítottuk meg.

28 Saját kutatási adatok alapján.

29 A magánszemély alapítók által biztosított induló vagyonra a táblázat tartalmaz még adatokat.

30 Az iskolai alapítók által biztosított induló vagyonra a táblázat tartalmaz még adatokat.

31 Az önkormányzati alapítók által biztosított induló vagyonra a táblázat tartalmaz még adatokat.

A gazdasági társaságok (többnyire korlátolt felelősségű társaságok, néhány esetben részvénytársaságok), továbbá vállalatok és szövetkezetek 16 esetben szerepeltek alapítóként. A gazdasági társaságok által a vizsgált iskolai alapítványok számára biztosított induló vagyon összesen 1 241 000 forintot tett ki, egy gazdasági társaság átlagosan 77 562 000 forintot juttatott a létrehozni kívánt iskolai alapítványnak.³²

Az alapítói attitűdre leginkább abból következtethetünk, hogy a vizsgált iskolai alapítványok közel hatvan százalékát magánszemélyek (többségében szülők, elvéve pedagógusok) részvételével hozták létre. Talán ez mutatja legszemléletesebben, hogy az iskola – ha nem is jogi értelemben – valóban egy sajátos „társadalmi szervezet”.³³

Megjegyzendő, hogy az iskolák az alapítványok közel harmadában szerepeltek alapítóként. A közvélekedéssel ellentétben pedig a városi és községi önkormányzatok csak minden hetedik iskolai alapítvány esetében töltöttek be valamiféle alapítói pozíciót.

ÖSSZEGRZÉS

A vizsgált iskolai alapítványok közel hatvan százalékát magánszemélyek (jellemzően maguk a szülők, esetenként pedagógusok) részvételével hozták létre, míg az iskolák az alapítványok közel harmadában szerepeltek alapítóként. A közvélekedéssel ellentétben a városi és községi önkormányzatok csak minden hetedik iskolai alapítvány esetében töltöttek be valamiféle alapítói pozíciót.

Egy tartós és közérdekű célra rendelt alapítvány (és egy közfeladattal létrehozott közalapítvány) működésének megkezdését – de bátran mondhatjuk, hogy későbbi működését is – alapvetően az induló vagyon célhoz viszonyított nagysága határozza meg. Az alapítványok cél szerinti tevékenységük kezdetén ugyanis csak és kizárólag az induló vagyonra számíthatnak.

Az iskolai alapítványok a szerény induló vagyonnal bíró alapítványok közé tartoznak. A vizsgált iskolai alapítványokat (harmincnyet!) az alapítók összesen alig több mint 5,3 millió forint induló vagyonnal engedték útjukra. Az iskolai alapítványok mintegy harminc százalékát százezer forintnál kisebb induló vagyonnal alapították. A legkisebb induló vagyon, mellyel iskolai alapítványt hoztak létre, 15 950 forint, illetőleg 100 USD; azonban az is igencsak jellemző, hogy a legnagyobb sem érte el az egymillió forintot.

És most vessünk számot a bevezetőben megfogalmazott hipotéziseinkkel!

Nem igazolódott az a feltevésünk, hogy az iskolai (oktatási) alapítványok az alapítvány-alapítási lázzal, már az alapítványok első csoportjával együtt megalakultak. Éppen ellenkezőleg, szignifikánsan később jelentek meg a civil szféra porondján.

A céljaiból fakadóan vélelmezett társadalmi támogatás inkább elviekben jelentkezett, nem igazán öltött testet anyagiakban. Nevezetesen az iskolai alapítványokat jellemzően csupán néhány tízezer forinttal bocsátották útjukra, egyetlen esetben sem fordult elő egy-

³² A gazdasági szféra alapítói által biztosított induló vagyonra a táblázat tartalmaz még adatokat.

³³ V.ö.: Kozma Tamás: Tudásgyár? Az iskola mint társadalmi szervezet (KOZMA 1985)

millió forintnál nagyobb induló vagyon, sem alapításkori ingatlanjuttatás. Bár az iskolai alapítványok vagyona jelentősen nőtt, gyors, különösképpen rohamos forrásnövekedésről sem beszélhetünk.

1. TÁBLÁZAT: Az alapítványok induló vagyona a vagyon forrása szerint		
A forrás	A juttatott vagyontömeg (Ft)	Aránya (%)
MAGÁNSZEMÉLYEKTŐL	1.889.130	35,5
JOGI SZEMÉLYEKTŐL	3.426.000	64,5
Ebből:		
Önkormányzat, mint alapító	900.000	16,9
Iskolák, mint alapítók	1.285.000	24,2
Gazdasági társaságok	1.241.000	23,4
Összesen:	5.315.130	100

IRODALOM

- BABBIE, EARL (1995): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest.
- BÁTHORY ZOLTÁN – FALUS IVÁN (főszerk.) (1997): *Pedagógiai Lexikon I-III*. Keraban Könyvkiadó, Budapest.
- BÍRÓ ENDRE (2002): *Nonprofit szektor analízis*. EMLA Egyesület, Budapest.
- BÍRÓ GYÖRGY – LENKOVICS BARNABÁS (2001): *Magyar polgári jog – Általános tanok*. Novotni Kiadó, Miskolc.
- CSIZMÁR GÁBOR – BÍRÓ ENDRE (1998–2007): *Nonprofit jogi kézikönyv I-II*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- FRISNYÁK SÁNDOR (1984): A megye földrajza. In Cservényák László (szerk.): *Magyarország megyéi – Szabolcs-Szatmár*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- KOZMA TAMÁS (1985): *Tudásgyár? Az iskola mint társadalmi szervezet*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- KOZMA TAMÁS – SIKE EMESE (szerk.) (2006): *Pedagógiai informatika*. Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója, Debrecen.
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2001): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 2000. évkönyv*. KSH, Budapest.
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2006/A.): *Magyar Statisztikai Évkönyv 2005*. KSH, Budapest.
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2006/B.): *Területi Statisztikai Évkönyv 2005*. KSH, Budapest.
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2001): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 2000. évkönyv*. KSH, Budapest.
- LEGFELSŐBB BÍRÓSÁG (1994): *Közigazgatási bírák 1994. évi országos értekezletének állásfoglalása. Közigazgatási-Gazdasági Döntvénytár, 1994. 12. szám*.
- LEGFELSŐBB BÍRÓSÁG (1990–2007/A): *Bírósági Határozatok*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
- LEGFELSŐBB BÍRÓSÁG (1990–2007/B): *Közigazgatási Kollégiumi Állásfoglalások*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.

- LEGFELSŐBB BÍRÓSÁG (2004–2007): *Jogegységi Döntések*. Legfelsőbb Bíróság, Budapest.
- LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉG (1989–2007): *Statisztikai jelentések*. Legfőbb Ügyészség Információs és Számítástechnika-alkalmazási Főosztály, Budapest.
- LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉG (2006–2007): *Egylet-program adatbázisa*. Legfőbb Ügyészség Információs és Számítástechnika-alkalmazási Főosztály, Budapest.
- LOMNICI ZOLTÁN (1998): *Az alapítványok és közalapítványok kézikönyve*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
- NÉPESEDÉSTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET (2007): *Kistérségi előreszámítási adatbázis*. *Heti Világgazdaság (HVG)*, 2007. március 3. 25. p.
- SIPOS LÁSZLÓ (1999/A): *A civil szféra Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében*. *Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Közalapítvány füzetek* 12. Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Közalapítvány. 60 p. (ISBN.963.03.9209.9)
- SIPOS LÁSZLÓ *Alapítványok a gyermek- és ifjúságvédelemben*. *Család Gyermek Ifjúság*, 1999/6. 22–23. p.
- SIPOS LÁSZLÓ (1999/B): *Alapítványok az iskolában*. *Új Pedagógiai Szemle*, 2000/2. 92–95. p.
- SIPOS LÁSZLÓ (2000): *Alapítványok és egyesületek*. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle*, 2000/1. 53–64. p.
- SIPOS LÁSZLÓ (2001): *A non-profit szervezetek joga*. Möbius Kiadó, Nyíregyháza, 120 p. (ISBN.963.009025.2.)

JOGSZABÁLYOK

- A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (Gt.)
- A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (Ötv.)
- A közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény (Ksztv.)
- A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (Közoct. tv.)
- A magyar köztársaság alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (alkotmány)
- A magyar köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény (Ütv.)
- A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.)
- A polgári törvénykönyv hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1960. évi 11. törvényerejű rendelet (Ptké.)
- A polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.)
- Az ügyészségi szolgálati viszonyról és az ügyészségi adatkezelésről szóló 1994. évi LXXX. törvény (Üsztv.)